

Tie, kurie dalyvavo pirmuosiuose Sąjūdžio mitinguose, o vėliau gynė Aukščiausios Tarybos rūmus, televizijos bokštą ir kitus strateginius Vilniaus pastatus, prisimena keistai apsirengusį žmogų su video kamera rankose – Albiną Kentrą. Tačiau mažai kas žino kokia didvyriška ir sunki jo ir šeimos, kurioje šis žmogus augo, istorija. Apie tokius sakoma – žmogus-legenda. Asmeniškai jo neteko pažinti, nors Vilniaus universiteto Centrinų rūmų koridoriuose, kiemeliuose, o vėliau prie AT rūmų 1991 m. ne kartą teko sutikti.

1940 m. pirmoji sovietų okupacija skaudžiai palietė ir daugiavaikę žemaičių Kentrų šeimą, kuri gyveno Gūbrių kaime, Šilalės valsčiuje. Jo tėvų ūkininkų Onos ir Juozo Kentrų šeimoje buvo šeši vaikai: Jonas, Juozas, Leonas, Ona, Albinas ir Elena. Motina Ona Šerpytaitė gimė Čikagoje. Jos motina Aušraitė buvo emigravusi į JAV. Tačiau dar caro laikais šeima sugrįžo į Tėvynę. Ona mėgo rašyti, dalyvavo visuomeninėje veikloje, moterų organizacijose sakydavo kalbas, dainuodavo. Ji daug skaitė ir domėjosi visomis gyvenimo sritimis: socialine, švietimo, ūkio. Kartą ji net laišką Prezidentui Antanui Smetonai parašė.

Šeimos tėvas labai rūpinosi Lietuvos atkūrimu. Jis važinėjo į Kauną ir kitur. Rūpinosi kur gauti gerų gyvulių. Veislinius galvijus importavo iš Olandijos ir rūpinosi Šilalės pieninės įrengimu bei dalyvavo žemės reformos vykdyme. 30 hektarų ūkis reikalavo daug darbo. Darbščios šeimos ūkis ir sodyba buvo pavyzdingi. Jų namuose buvo skaitomos knygos ir periodinė spauda. Čia dažnai apsilankydavo ir kaimynų vaikai ne tik pažaišti, bet ir knygų paskaityti. Pradžioje mama vienam vaikui pavesdavo garsiai paskaityti kokią nors ištrauką iš knygų, o po to leisdavo užsiimti vaikiškais reikalais.

1940 m. birželio mėnesį vyriausias Albino brolis Jonas per savo sukonstruotą radiją išgirdo slogią naujieną – sovietų armija įsiveržė į Lietuvą. Prasidėjo pirmoji sovietinė Lietuvos okupacija. Kitas žiaurus smūgis šeimą ištiko tų metų gale. Gruodžio 2 d. mirė tėvas Juozapas Kentra. Tada jam buvo tik 55 metai...

1941 m. pavasarį jų šeima džiaugėsi, nes vokiečiai išvijoj okupantus iš Tėvynės. Tačiau džiaugsmas truko neilgai. Vėliau teko skaudžiai nusivilti, nes naujieji okupantai palaidojo viltis atgauti nepriklausomybę. Supratę su kuo turi reikalą, broliai nestojo į jokiais provokiškas organizacijas.

Trys A. Kentros broliai-laisvės kovotojai: Rūtenis (stovi), Taurus (priklaupęs), Sakalas (sėdi), sesuo Snaigė ir motina, 1949 m.

1944 m. frontui artėjant prie Lietuvos, prisiminę 1940-1941 m. raudonųjų okupantų vykdytą terorą ir baisias žudynes, Kentrų šeima birželio mėnesį po gyvenamuoju namu iškasė ir išbetonavo erdvų gynybinį bunkerį, į kurį buvo slaptas įėjimas. Tų pačių metų rudenį reikėjo apsispręsti: trauktis į Vakarus ar pasilikti Tėvynėje ir ją ginti nuo okupantų. Tokiu atsakingu momentu pagrindinis, lemiamas žodis priklausė motinai: „Sūnūs, suaugote, negalite tylėti. Reikia gintis.“ 1945 m. broliai jau buvo

suorganizavę būrį vyrų, kuriam vadovavo vyriausias brolis Jonas Kentra-Rūtenis. Broliai priesiekė iki paskutinio atodūsi kovoti su žiauriais okupantais. Kartu su jais prisiekė ir jų giminaičiai iš Gubrių kaimo: Juozas Kentra-Neris, Jonas Kentra-Tigras. Iš Alkupuio k.: Kazys Kentra-Papartis, Stasys Kentra-Dagilis. Iš Džiaugėnų k. – Pranas Kentra-Prelatas. Po priesaikos Juozas tapo Tauru, Leonas-Sakalu, Albinas-Aušra, Onutė-Rasa, o jauniausioji Elena-Snaigė.

1945 m. balandžio mėn. šeima sužinojo, kad okupantai atvažiuoja jų ištremti. Dėl to visi jie paliko namus ir pasislėpė netolimame miškelyje. Netrukus visa Kentrų šeima įsijungė į laisvės kovotojų gretas. Būriui vadovavo Jonas Kentra-Rūtenis. Ištuštėjusioje jų sodyboje apsigyveno stribas.

1946 m. vasarą šeima patyrė dar vieną netektį. Liepos 14 d. okupantai suėmė Oną Kentraitę-Rasą. Žiauriai tardoma ji nieko neišdavė: nei bunkerių, nei štabavietės, nei partizanų rėmėjų pavardžių. Netrukus ją nuteisė ir išvežė į Užpoliarės salą prie Salechardo.

1949 m. spalio mėnesį prie Lentinės kaimo netoli nuo Šilalės Rūtenio būrį užpuolė enkavedistai. Sugrįžę iš žygio kovotojai apsistojo Katauskų sodyboje ir sumigo. Sargybinis Kazys Kentra-Papartis pamatė jog sodybą supa okupantų kareiviai. Jo perspėti vyrai čiupo ginklus. Sakalas šoko per langą ir čia pat krito kulku pakirstas. Tauras, išbėgęs

Rūtenio būrio partizanai pietauja

iš trobos su kulkosvaidžiu užsiglaudė už šulinio rentinio ir ugnimi dengė atsitraukiančius kovos draugus. Tačiau ir jį

sunkiai sužeidė. Prie tvoros Tauras numetė krauju pažliugusius batus ir, sukaupęs paskutines jėgas, sugebėjo nepastebėtas pasitraukti į mišką. Ilgai jo laukė motina, broliai, sesuo Elena-Snaigė ir kovos draugai. Galvojo, kad jis kur nors gydosį ar gyvas pateko į okupantų nelaisvę, nes jo nebuvo tų kovotojų tarpe, kurių kūnus okupantai numetė ant grindinio Šilalėje. Taurą miške aptiko tik po kelių mėnesių, jau nutirpus sniegui. Nuėjęs mišku apie 2,5 kilometrų, jis sėdėjo atsirėmęs į medį. Prie dešinės rankos sesuo Elena rado pieštuką ir ranka

rašytą partizaniškų dainų sąsiuvinį su atverstu lapu: „Malda už Tėvynę.“ Paskutiniai jo parašyti žodžiai buvo neįskaitomi. Juos nuplovė lietus. Tauras jau buvo tik apie kilometrą nuo tvoros, už kurios dunksojo patikimų žmonių sodyba. Tačiau netekęs daug kraujo, jis atsisėdo tarp jaunų eglučių prie alksnio. Tą spalio vakarą žmonės girdėjo šūvį miško pusėje. Pavasarį revolveris dar tebegulėjo šalia jo. Partizaniška uniforma buvo suvarpyta kulku, o paskutinis šūvis į galvą buvo jo paties... Taip žuvo du Albino broliai. Trečiasis – Jonas Kentra-Rūtenis sesers Elenos dėka dar išliko ir kovojo...

A. Kentra

Kita Albino sesuo partizanė Elena Kentraitė-Snaigė spausdino atsišaukimus, pagrindžio spaudą ir įvairius laisvės kovotojų dokumentus. Mergaitė buvo poetiškos prigimties. Ji kūrė eilėraščius. Jos požiūrį į gyvenimą atspindi eilėraštis, kurį Elena parašė po daugelio metų 1984 metais: „Pro tirštą gyvenimo miglą / Ieškojau teisybės tikros, / O žodžiai čia brango, čia pigo / Iš mano gražiausios dainos.“

1950 m. liepos 28 d. Genioto kaime netoli nuo Kvėdarnos, štabo bunkeryje jauniausioji Albino sesuo Elena-Snaigė spausdino atsišaukimus. Netikėtai užklupę stribai aptiko bunkerį ir jį suėmė. Tardė Šilalėje, o po to Klaipėdoje. Mergina nepalūžo ir nieko neišdavė. Po to okupantai griebėsi jau išbandyto triuko – jie suorganizavo merginos „išvadavimą“ Rietavo miškuose. Partizanų uniformomis aprenkti enkavedistai suvaidino šį „spektaklį.“ Apgaulė nepavyko, nes Elene prisiminė Rūtenio priesaką, kad negalima pasitikėti nepažįstamais partizanais ir negalima jų atvesti į būrį. Taip Elena išgelbėjo Rūtenio būrio kovotojus. Ją nuteisė 10 metų ir išvežė į Taišeto lagerį Krasnojarsko krašte.

Jono Kentros-Rūtenio laisvės kovotojų būrys buvo vienas iš didžiausių ir aktyviausių. Vadas ypač rūpinosi rėmėjais ir ryšininkais. Stengėsi, kad jų neišaiškintų okupantų šnipai. Už Rūtenio galvą okupantai buvo pažadėję didelę premiją.

Kaip pasakoja buvęs Rūtenio būrio ryšininkas Titas Žymančius, 1948 m. spalio 3 d. Lentinės-Kūtynų kelyje trys Rūtenio būrio partizanai užpuolė Šilalės sribus. Jie nušovė ltn. Gieskį ir sužeidė kpt. Načetyrevą.

A. Kentra-Atgimimo metraštlininkas

Jono Kentros-Rūtenio būrys veikė trikampyje tarp Laukuvos, Kvėdarnos ir Šilalės. Kartais ir ryšininkas T. Žymančius traukdavo į žygį kartu su partizanais. Kaip jis teigia, Rūtenio būrio vyrai jam labai patiko. Jie negėrė degtinės ir merginomis rūpinosi mažiau nei kiti laisvės kovotojai. Dar 1949 m. būrys veikė visa jėga. Vėliau jie susijungė su trečiu būriu ir suformavo Dariaus rajoną. Jau 1949 metais būrio vadas Rūtenis buvo sužeistas net 17 kartų. Jis sunkiai valdė dešinę ranką. Rūtenis žuvo 1952 metais verždamasis iš apsupimo prie Varnių-Laukuvos kelio, nuėjęs sunkų 8-rių metų kovos kelią.

Jauniausias brolis Albinas Kentra-Aušra broliams padėjo kiek galėjo. Dar pirmosios sovietinės okupacijos metu būdamas vaikas, 1940 m. vasario 16 d. prie mokyklos jis nutiesė trispalvių vėliavėlių girliandą, o klasėje sugadino Stalino paveikslą, kuris buvo pakabintas vietoje Antano Smetonos. Atvykę milicininkai jį tardė, tačiau Albinas neprisipažino.

A. Kentros sesuo Elena-Snaigė

Traukiantis vokiečiams iš Lietuvos, Albinas su broliais pradėjo kaupti ginklus ir šovinius. Frontui nuslinkus į Vakarų, Šilalės pušyno pakraštyje apsisėjo rusų karinis dalinys. Ten buvo naujas vokiečių tankas „Tigras.“ Po pamokų Albinas nuėjo į dalinį apsidairyti. Jis nepastebimai įlipo į tą vokišką tanką ir ėmė atsukinėti kulkosvaidį. Tačiau šią jo „veiklą“ sutrukdė ant tanko užlipęs rusas. Jis nuvarė Albiną nuo tanko ir, keikdamasis nusivarė jį į mišką šaudydamas automatu virš jo galvos. Vaikinas išsigando, todėl rusą nusivedė į namus. Motina tą kareivį pavaišino ir šis Albiną paleido. Tačiau vaikino būta atkaklaus. Jis neišsigando ir nutarė baigti pradėtą darbą. Kai saulė jau leidosi, jis vėl nuėjo prie to tanko. Kareiviai jau buvo sulindę į palapines miegoti. Vaikinas įlindo į tanką ir bandė ištraukti jau atsuktą kulkosvaidį. Tačiau šis nepasidavė, nes trukdė duslintuvas. Tuomet Albinas užlipo ant tanko, numovė duslintubą ir įsikišo jį į kišenę. Tada kulkosvaidį ištraukė ir nusitempė į namus. Kaip jis teigia, ilgai tas kulkosvaidis keliavo Šilalės, Kvėdarnos, Laukuvos ir Rietavo miškais, kol baigėsi vokiškų šovinių atsargos.

Kitą vokišką kulkosvaidį MG-42 jis nugvelbė iš Šilalės gimnazijos palėpės. Į patalpas buvo galima prasmukti tik dienos metu, kada jos būdavo atrakinotos. Niekas neįtarė ką jis tada vežėsi dviračiu susvyniojęs į audeklą gatve pro rusų kareivius...Ginklus partizanams atiduodavo ir geranoriški žmonės. Kartą jie keturi broliai ilgai špaga badė Jako ūkio dirvą, kol surado ten užkastą rusišką kulkosvaidį „Maksim“ su ratukais. Brolis Juozas Kentra-Tauras daugiau nei kilometrą per dirvas ir pievas jį nešė ant pečių link Lokystos tilto.

Vieną pavasarį Albinas vos nepakliuvo į enkavedistų nagus. Naktį iš Šilalės jis nešė 400 automato šovinių. Gatvėje raiti rusų patruliai jį pamatė ir sušuko: „Stok!“ Albinas kaip kulka nėrė link Kvėdarnos tilto. Jam iš paskos girdėjosi šuoliuojančių žirgų kanopų bildėsys. Pribėgęs tiltą jaunuolis nėrė į gilų pylimo griovį. Rankomis apglėbęs brangų krovinį jis žiūrėjo į sustojusių žirgų ir enkavedistų siluetus, kurie juodavo viršuje dangaus fone. Tada jis gailėjosi, kad nepasiėmė ginklo. Raitėliai vis

A. Kentros sesuo Elena-Snaigė klausėsi. Nakties tylą drumstė tik lakštingalų suokimas gretimuose krūmuose. Netrukus prie tilto privažiavo ir sustojo vežimas su sribais, kažką pakalbėjo ir nuvažiavo... Dar prieš aušrą Albinas parėjo į būrį.

1946 m. liepos 7 d. Albinas paryčiais sugrįžo iš žygio ir išsiruošė į Šilalę. Nenorom išleisdamas Rūtenis jį perspėjo būti atsargiam ir ką sakyti, jeigu jį enkevedistai suimtų: vyriausias brolis esą nesutikęs jo priimti į burį, nes dar per jaunas.

Deja, okupantų šnipai taip pat dirbo savo juodą darbą. Šilalėje prie šventoriaus jį sutiko ginklų tiekėjas ir sveikindamasis ilgai spaudė jam ranką...Žengdamas link paprūdžio Albinas pamatė, jog yra supamas. Į žolę jis dar spėjo išmesti kišenėje užsilikusius šovinius ir tarp pirštų sutrintą raštelį...

Suimtą Albiną enkavedistai paguldė į šieno vežimą, apkrovė šieną ir nuvežė į dvaro parką. Ten išrengė, iškratė ir pastatė prie medžio. Atstatė į jį automatų vamzdžius ir sako: „Tuoj pat sušaudome, jei nepasakysi kur broliai, kur bunkeriai.“ Jaunuolis, žiūrėdamas į atstatytus ginklų vamzdžius, atkakliai kartojo: Nežinau!“ Netrukus jį vėl paguldė į vežimą, sakydami, kad veš į mišką sušaudyti. Tačiau atvežė į enkavede būstinę. Kankinimų Albinas nebijojo. Jis bijojo tik vieno – kad nepradėtų nesąmoningai atsakinėti į tų išgamų klausimus. Dangstydamas rankomis galvą, kad neprarastų sąmonės, jis iškentė visus kankinimus. Jau buvo po vidurnakčio, kai jį ištempė iš šio baisaus namo. Netrukus Albinas atsidūrė rūsyje, kur buvo pilna žiurkių ir užmigo neramiu miegu. Vėliau jį tardė garsiojoje Tauragės Šubertinėje, o iš ten išvežė į Vilnių. Po to – etapas į Spasko lagerį už Uralo. Tame pačiame barake kalėjo ir garsus rusų disidentas

Aleksandras Solženycinas. Albinui ir čia neapleido Fortūna. Dar traukinyje jis susipažino su 50-mečiu Vermachto pulkininku iš Bavarijos Josefu Drekseliu. Šis žmogus jį vadino savo sūnumi ir mokė vokiečių kalbos. Jis Albinui padovanojo širdelės formos auksinį talismaną, kuris karo metu saugojo jo gyvybę.

1954 metais Grįžęs iš lagerio turėdamas pasą su Klentvos pavarde, Albinas apsigyveno Kaune. Po metų

sugrįžo jo sesuo Onutė, o vėliau ir Elena. Jie išsinuomojo kambarėlį Viliampolėje. Jų motina slapta gyveno tai pas juos, tai kaime. Iki pat mirties 1961 metais, ji gyveno tokį klajoklišką gyvenimą be nuolatinės pastogės.

A. Kentra prie brolio Rūtenio paminklo, 2006 m.

Kaune Albinas baigė vidurinę mokyklą. Po to įstojo į Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto neakivaizdinį skyrių studijuoti anglų kalbą. Vėliau prof. J. Palionio patarimu perėjo į stacionarinį skyrių ir apsigyveno Vilniuje pas lagerio draugą. Vėliau jis „pametė“ lageryje gautą pasą su iškraipyta pavarde ir gavo naują. Dabar jau savo tikrąją pavardę. 1960 m. Albinas baigė universitetą ir kurį laiką dirbo mokytoju Nemenčinės mokyklose. Vėliau Leningrade (dabar Sankt Peterburgas) baigė anglų kalbos kursus. Ten jam siūlė rašyti mokslinį darbą, tačiau Albinas puoselėjo kitą idėją – jis nutarė universitete įkurti audiovizualinę laboratoriją.

Dar studijuodamas universitete jis pastebėjo, kad universitete nemoko šnekamosios anglų kalbos. Dėl politinių sumetimų buvo mokoma rašto kalbos, kad studentai galėtų skaityti, tačiau nesuprastų laisvojo

pasaulio radijo stočių informacijos anglų kalba, nes tada anglakalbių radijo stočių sovietai netrukdė. Albinui reikėjo sukurti audiovizualinius pultus ir kitą įrangą. Tam reikėjo gauti radijo detalių, kurias jis „medžiojo“ po visą tuometinę sąjungą lankydamasis slaptose karinėse gamyklose. Miško brolių kova dėl Lietuvos laisvės, kaip jis išsireiškė, buvo pratęsta kitais, neginkluotais būdais.

A. Kentros įkurta VU audiovizualinė laboratorija

Albinas Kentra ne tik įkūrė audiovizualinį centrą Vilniaus universitete. Jo iniciatyva universiteto centrinių rūmų sienos buvo papuoštos menininkų sukurtomis freskomis, tapyba, mozaika ir gobelenais. Tai senąjį universitetą išgelbėjo nuo iškėlimo į Saulėtekio gatvę. Tačiau atsirado ir tokių, kurie priešinosi šiam Albino „folkloriniam nacionalizmui.“ Dėl to kartą Ramutės Jasudytės menišką gobeleną jis aptiko nukištą į drėgną

rūšį, o ne ant sienos. Albinui Kentrai labai rūpėjo universiteto mokslo ir kultūrinis gyvenimas. Pirmas jo filmas studentų „Mediumas“ 1973 metais Respublikinėje apžiūroje užėmė II vietą.

Prasidėjus Baltijos keliui, Sąjūdžio mitingams ir Sausio tragiškiems įvykiams, Albino kino kamera tapo ginklu. Jis sėkmingai griovė Sovietų sąjungą ir skynė kelią į Lietuvos laisvę. Albinas nepasidavė raginimui filmuoti JAV televizijai, nes norėjo, kad jo filmai liktų Lietuvoje.

Albinas Kentra – laisvės kovotojas, tremtinys, Vilniaus universiteto metraštinkas, Lietuvos laisvės kovų-Miško brolių draugijos lyderis buvo apdovanotas: 1998 m. lapkričio 18 d. – Vyčio 2010 m. -Ženklu-medaliu už nuopelnus Vilniui ir tautai, 2016 m. – Šv. Kristoforo statulėle.

Šaltiniai.

1. Šilalės krašto partizanai (1947-1948 m.). Pasakoja partizanų rėmėjas Titas Žymančius. Partizanai.org.
2. Aitvarai. Kęstučio apygardos partizanai. Stanevičiaus bendrijos metraštis, Kaunas, 1998 m.
3. G. Kajėnas. Kova už laisvę niekada nesibaigia, ji tik keičia formas. 8 dienos.lt, 2018-01-22.
4. G. Ambrazas. Metraštinkas A. Kentra archyvą tebeslapsto. Lzinios.lt, 2013-08-30.

2018-03-17

